

van Hendrix

Taalkunde in de klas

Marc van Oostendorp

Nederlands op de middelbare school is een vreemd vak. Leraren laten hun leerlingen opstellen schrijven en spreekbeurten houden, maar de

meeste van die opstellen en spreekbeurten gaan helemaal niet over taal of literatuur. In plaats daarvan schrijven en spreken middelbare scholieren tijdens de les Nederlands bijvoorbeeld over meteorieten, over de auto-industrie of over Internet. Ze trainen hun taalvaardigheid. Aan de hand van welk onderwerp dat gebeurt, is kennelijk minder belangrijk. Het eigen vak van de leraar komt nauwelijks aan de orde.

Als het aan Ton Hendrix ligt, komt daar verandering in. Hendrix is verbonden aan het Instituut voor Toetsontwikkeling Cito in Arnhem. Hij werkt er aan de eindexamens Nederlands voor het middelbaar onderwijs. De afgelopen jaren heeft hij daarnaast onderzocht hoe het vak taalkunde in het onderwijs zou kunnen worden ingevoerd. Vorige maand promoveerde hij op de resultaten van dit onderzoek.

Hij schreef een paar cursussen waarin taalkundige onderwerpen aan de orde komen: wat is het verschil tussen een standaardtaal en een dialect? Wat is het verschil tussen taalgebruik en taalsysteem? En hoe verloopt in grote lijnen de taalverwerving van jonge kinderen? Van Leeuwarden tot Roermond vond Hendrix leraren Nederlands – niet alleen taalkundespecialisten, maar ook afgestudeerden in de letterkunde – die graag tijd vrijmaakten om met hun leerlingen dit soort vragen te bespreken.

● VERBASTERD

Het experiment werd een succes: de leerlingen waren enthousiast. De

toetsen die Hendrix had opgesteld, werden behoorlijk goed gemaakt. Bovendien verklaarden de meeste scholieren na afloop dat ze de gestelde vragen “interessant” hadden gevonden. Ook de leraren toonden zich zeer tevreden. Een grote meerderheid zei na afloop van het experiment dat het nuttig zou zijn als er voortaan een vaste plaats zou worden ingeruimd voor het vak taalkunde. “Zelfs een leraar die niet in de taal- maar in de letterkunde was afgestudeerd, zei me dat hij de cursus leuk gevonden had”, zegt Hendrix tevreden.

Het nut van taalkunde in de klas bleek bovendien uit een ‘voormeting’ die Hendrix had gedaan. Voordat ze hun eerste lesje taalkunde kregen, hadden de leerlingen al een aantal vragen over taal beantwoord. “De resultaten waren schokkend”, zegt Hendrix. “Aan een schoolklas in Limburg legden we de stelling voor dat het dialect een verbasterde vorm is van de standaardtaal. De meerderheid van die kinderen bleek het met die stelling eens te zijn. Ze zagen hun eigen moedertaal dus als een minderwaardig soort Nederlands!”

● MISVERSTANDEN

Na afloop van een lesje taalkunde weten de scholieren hopelijk beter. Juist de mogelijkheid om dit soort misverstanden op te helderen is een belangrijke reden om op de middelbare school iets aan taalkunde te doen, vindt Hendrix. De taalwetenschap heeft de afgelopen decennia veel opgehelderd, bijvoorbeeld over de verschillen tussen apentaal en mensentaal, over gebarentaal, over de manier waarop taal ontstaan is, en over de verschillen tussen formeel en informeel taalgebruik. Maar tot de meeste Nederlanders is die kennis nauwelijks doorgedrongen. Een paar

uur taalkunde in het programma van de middelbare school zou veel misverstanden kunnen verhelpen.

Jammer genoeg zijn de perspectieven niet zo gunstig als ze begin dit jaar leken. De ver uitgewerkte plannen voor de invoering van taalkunde zijn door staatssecretaris Netelenbos teruggedraaid. Hendrix denkt dat angst voor overbelasting van de leraren Nederlands een belangrijke reden was voor die beslissing. Ook zonder taalkunde hebben de leraren het al druk genoeg, moet ze gedacht hebben.

● HOOP

Toch is niet alle hoop verloren. Hendrix' experiment heeft laten zien dat het mogelijk is een aantrekkelijk taalkundig lesprogramma samen te stellen dat zowel de leraren als de leerlingen interesseert. Het is mogelijk om zo'n programma te integreren met het onderwijs in taalvaardigheid. Als de leerlingen een lange tekst moeten samenvatten, kan dat best een artikel zijn over de geschiedenis van het verschil tussen *hen* en *hun*. Als ze een spreekbeurt moeten houden, mag die best gaan over gebarentaal. Daar komt bij dat een leraar Nederlands een verhaal over zijn eigen vak waarschijnlijk beter kan beoordelen dan een voordracht over meteorieten, de auto-industrie of Internet.

“Het is nu aan de taalkundigen om leraren voldoende materiaal te bieden”, zegt Hendrix. “Ik hoop dat zij er nu voor zorgen dat er lesmateriaal is waarin hun specialistische kennis op een begrijpelijke manier onder woorden wordt gebracht. Als er goed materiaal is, gaan de leraren dat vanzelf gebruiken.”

Zo komen de leerlingen bijna spelenderwijs meer te weten over het boeiende fenomeen taal. En zo krijgt het vak Nederlands op de middelbare school wat meer inhoud, en wordt het ook een stuk interessanter. <

A. C. Hendrix, *Taalkunde getoetst. De validatie van een vakonderdeel taalkunde in het schoolvak Nederlands*. Proefschrift Katholieke Universiteit Nijmegen. ISBN 90 901 0762 2.